RE-searchere i KRLE- lærerutdanningen

– noen refleksjoner

Av Camilla Stabel Jørgensen

CAMILLA STABEL JØRGENSEN, førsteamanuensis i KRLE ved Institutt for lærerutdanning, SU, NTNU
E-post: camilla.jorgensen@ntnu.no

The RE-searchers er en tilnærming til religions- og livssynsundervisning der ulike vitenskapelige tilnærminger til fagets emner er didaktisert – bearbeidet og tilrettelagt for undervisning av elever i grunnskolealder. Tilnærmingen legger vekt på å tydeliggjøre sammenhengene mellom den kunnskapen som utvikles og måtene kunnskapen utvikles på. Ved grunnskolelærerutdanningen på NTNU har KRLE-lærerstudentene forsøkt å benytte *the RE-searchers* i sine praksisperioder og presentere erfaringene for hverandre. Nedenfor vil jeg presentere noen av erfaringene våre med dette, både fordi jeg mener denne didaktiseringen av vitenskapelige tilnærminger til feltet har noe å tilby grunnskolelærere i KRLE, og fordi noen av erfaringene studentene gjorde, kan ha interesse for flere.

En gruppe lærere, lærerutdannere og forskere med tilknytning til University of Exeter har utviklet «The RE-searchers – A New Approach to Religious Education in Primary Schools» – altså et forslag til hvordan religions- og livssynsfaget kan didaktiseres. Opplegget er tilgjengelig på <http://www.reonline.org.uk/re-searchers/> Her kan man lese om fire ulike metodiske tilnærminger – knyttet til de fire ulike tegnede karakterer som metodene knyttes til: Ask-it-all-Ava, Debate-it-all-Derek, Have-a-go-Hugo og See-the-story-Suzie. Navnene til karakterene – så vel som de visuelle fremstillingene – antyder hvilke metoder de benytter seg av i sin kunnskapssøken. (Se illustrasjoner s. 91 og 93)

HVA ER RE-SEARCHERS?

Da jeg fikk det trykte RE-materiellet, lot jeg det først ligge nesten urørt fordi jeg syntes det fremsto som useriøst med de tegnede karakterene. Når jeg senere så nærmere på det, ble jeg begeistret over hvordan forbindelsen mellom måter å søke kunnskap på og den kunnskapen som blir funnet, tydeliggjøres. Også et didaktisk grep med «egen-vurderings-stjerner» tilpasset den kunnskapen som hver karakter etablerer, begeistret meg. «Ask-

it-all-Ava» søker for eksempel kunnskap gjennom å intervju personer og så sammenligne svarene hun får med både hvordan hun selv tenker, svar fra andre med samme livssynstilhørighet og svar fra personer med annen tro. Armene i hennes «egenvurderingsstjerne» har derfor følgende tema:

- Stille spørsmål om hva folk mener ting betyr og om følelsene deres
- Leve seg inn i folks personlige synspunkt og følelser
- Utforske/stille spørsmål om folks religiøse bakgrunn
- Reflektere over verdien av det du lærer av andre
- Sammenligne det du vet om individer og det du vet om religionene de tilhører

For hvert av disse temaene legges det altså opp til at elevene skal vurdere hvor godt de selv synes de får til dette (på en skala fra 1-4).

En annen av figurene, Debate-it-all-Derek, stiller store spørsmål og ønsker å finne ut hva som er sant og etisk godt gjennom kritisk å vurdere alle argumenter og beviser som presenteres. Han er også opptatt av logisk gyldige resonnement, og de fem armene i Derek's «egenvurderingsstjerne» angår derfor ganske andre forhold enn i Avas:

I forkant av fremføringene² hadde studentene lagd grupper med to-tre i hver, og innenfor 20 minutter skulle det være tid til gruppepresentasjonen og samtale om eventuelle spørsmål. Fascinerende nok hadde studentene til sammen tatt utgangspunkt i alle de fire karakterene: de fleste med fokus på én, men to grupper hadde tematisert to karakterer.

Før studentene presenterte sine erfaringer, med utgangspunkt i konkret dokumentasjon av det de hadde gjort, hadde jeg lest og kommentert alle planer for fremføringene. Denne gjennomgangen viste at for de aller fleste var det utfordrende å synliggjøre sammenhengen mellom RE-searcher-materiellet og deres eget opplegg. Under fremføringene lyktes imidlertid alle med å synliggjøre en slik sammenheng.

Det ville føre for vidt å gjøre rede for alle presentasjonene, så jeg har valgt ut én basert på Ava og én basert på Derek. Men før jeg går inn på de to presentasjonene, vil jeg kort formulere en refleksjon basert på de to presentasjonene som var knyttet til Have-a-go-Hugo, fordi hans tilnærming – å få erfaringer som ligner religiøse menneskers religiøse/religionsrelaterte erfaringer – nok for norske lesere kan oppfattes som i overkant involverende for elever. De to presentasjonene som hadde Hugo i fokus, viste imidlertid, på ulike måter, at de norske elevene som disse studentene møtte i praksis, gjerne ville lære om religioner og livssyn gjennom å delta i aktiviteter som gir erfaringer som ligner religiøse erfaringer (eller erfaringer mennesker med bestemte ikke-religiøse livssyn får).

Basert på presentasjonene til studentene mener jeg det er grunn til å lure på om én grunn til at elever gjerne vil lære gjennom erfaring – og ikke ser ut til å bekymre seg over om aktuelle aktiviteter kan oppfattes som «tilslutning til eller deltagelse i» en annen religiøs (eller livssynsmessig) praksis enn de har bakgrunn i – er at de har svært begrenset kunnskap om tradisjonelle forståelser av religiøs praksis. Presentasjonene kan gi inntrykk av at hverken de involverte elevene eller de involverte studentene oppfattet at det å spise noe som lignet nattverdsbrød og drikke noe som lignet nattverdsvin opplevdes som involverende på en problematisk måte. Å delta i noe som lignet ritualet for fotvask, opplevdes derimot som svært involverende, både av elever og studenter (så det ble heller ikke gjennomført, bare drøftet). Dette gir meg inntrykk av at istedenfor å basere seg på kristendommens tradisjonelle forståelse av nattverdsritualet og ritualisert fotvask for å avgjøre hva slags praksiser elever kan inviteres til å delta i for å lære, har «komfortsone»/kroppslig sjenanse betydning for hva lærerstuderenter tror elever er villige til å prøve ut/delta i. Sviktende kunnskap er bare til å gråte over, men at elever er ubekymrede og nysgjerrige på å prøve ut praksiser som ligner religiøse praksiser, det gir grunn til ettertanke. Kanskje kan

---

2 Framføringene ble holdt i november 2017, mot slutten av studentenes 1. semester i 3. studieår.

det også knyttes til den ubekymrede innføringen av «østlige» religiøse praksiser som yoga og meditasjon i flere skoler (jf. Zetterqvist & Skeie 2014).

En Ava-presentasjon

I den ene presentasjonen jeg vil fortelle litt mer om, for å vise hva dette forsøket på å benytte RE-searchers i norsk lærerutdanning førte med seg, var Ask-it-all-Ava benyttet som inspirasjon. Materialet som ligger til grunn for presentasjonen er tekster elever på 10. trinn skrev i løpet av en Ava-inspirert undervisningsøkt om bahai. Før økten skulle alle elevene ha tilegnet seg kunnskap om bahai fra læreverket. I løpet av økten skulle de samarbeide i par, der den ene skulle spille bahai og den andre skulle intervju den som spilte bahai. Blant Avas verdier og mål inngår det å leve seg inn i andres perspektiv, sammenligne egne og andres forståelser/synspunkt og reflektere over egen posisjon. Studentene presenterte eksempler på både spørsmål de hadde foreslått at elevene kunne benytte når de intervjuet hverandre. De viste også eksempler på spørsmål elevene skulle stille seg selv, etter intervjuet, for å bli oppmerksom på likheter og forskjeller mellom eget synspunkt og «bahai'ens» synspunkt. I tillegg presenterte de et refleksjonsspørsmål elevene skulle besvare i en logg i siste del av undervisningen: Bør vi leve med ulik tro og forskjeller, eller bør vi alle prøve å overkomme ulikheter?

Presentasjonen gjør i hovedsak rede for hva som ble gjennomført med elevene, og dokumenterer elevenes arbeid. Enkelte tendenser i elevenes svar formuleres: Elevene mener at de i noen grad har endret sine egne oppfatninger og – ikke minst – har det fått dem til å reflektere over hva de selv tror og mener om det de har spurt «bahaiene» om. Enkelte elevsvar (elevtekster) gjengis for å illustrere disse tendensene.

Hvilken betydning har arbeidet med RE-searchers hatt for studentene som holdt denne presentasjonen? Det lar seg vanskelig avgjøre entydig, men presentasjonen kan leses som formulering av en erfaring med at det å engasjere elever i å stille spørsmål og – ikke minst Avas «metode» med å sammenligne egne synspunkt med andres – gjør det mulig å få elever med på refleksjoner over filosofiske spørsmål og spørsmål om hvordan vi kan leve godt sammen i et mangfoldig samfunn.

Og en Derek-presentasjon

Den andre presentasjonen jeg vil fortelle litt mer om, har Debate-it-all-Derek som utgangspunkt for et undervisningsopplegg om Jobs bok på 10. trinn. Undervisningsøkten besto av en innledende presentasjon om Jobs bok (støttet av bilder) og presentasjon av fire refleksjonsspørsmål. Elevene reflekterte over spørsmålene i grupper, før de svarte skriftlig på dem individuelt. I tillegg til å presentere konteksten for undervisningen og innholdet i økten, dokumenterte

studentene i presentasjonen noen av elevenes svar på spørsmålene. Det var altså elevenes svar som sto i fokus i presentasjonen: studentene fortalte hva majoriteten av elever svarte, og presenterte særlig gode, overraskende eller originale svar. Og de reflekterte over sin egen formulering av spørsmål og mulige endringer de ville gjort før en ny gjennomføring med en annen gruppe elever.

Det første spørsmålet elevene hadde besvart, var «Mener du det finnes en mening og rettferdighet bak alt det onde som skjer med menneskene?». Her hadde de fleste svart «ja» eller «nei», og studentene var ikke i tvil om at det ville vært en fordel om spørsmålet også etterlyste en begrunnelse for svaret. De mer utfyllende besvarelsene studentene viste, pekte på mennesker som de ansvarlige for godt og ondt – ikke overmenneskelige krefter (Gud/Satan).

Elevene svarte forholdsvis likt på de to neste spørsmålene: «Hva mener du er et godt liv?» og «Hva legger du i det å være lykkelig?». De fleste listet opp mat og klær, familie og venner – altså forhold som betraktes som grunnleggende. Enkelte svar handler likevel om anledning til å «gjøre som man vil» og «ha det bra», altså forhold som forutsetter at grunnleggende behov er dekket.

Det siste spørsmålet – «Tror du det finnes en Gud eller en høyere makt?». Begrunn svaret ditt: hvorfor, hvorfor ikke?» – besvarte de fleste benektende, mens en del ga uttrykk for usikkerhet. Studentene sa imidlertid at de fikk mange reflekterte svar på dette spørsmålet – og her ba de jo om begrunnelse.

Hvordan vurderer jeg som lærer at studentenes arbeid med RE-searchers har påvirket denne gruppas arbeid? Studentene peker selv på at alle de fire spørsmålene deres kan knyttes til Derek (som eksempler på «Store spørsmål»), og at refleksjonen i gruppe – i tråd med Dereks foretrukne tilnærming – ga elevene innsikt i hvordan andre tenker om disse spørsmålene. Det de selv trekker frem som viktigste læring, er betydningen av å formulere gode spørsmål. At det er viktig hvordan spørsmål (oppgaver) formuleres, er jeg helt enig i (se f.eks. Jørgensen 2015 om skriveoppgaver). Men jeg ser også at potensialet for å «derekifisere» undervisningsopplegget er større enn det studentene har utnyttet, f.eks. ved at de i tilknytning til første og siste spørsmål ikke bare hadde bedt om elevenes egne begrunnelser for sitt synspunkt, men at de hadde bedt elevene formulere alle de forklaringene/begrunnelsene som gruppa til sammen klarte å finne frem til for at det (skal) finnes en mening med det onde som skjer og de argumentene de kan finne frem til imot at det (skal/kan) finnes en mening med det onde. Og tilsvarende burde elevene vært utfordret til å formulere argumenter som benyttes både av de som tror det finnes en gud/høyere makt, og de som ikke tror det – og de som tviler. Det ville gi bedre anledning til – som Derek ønsker – å undersøke argumentene som benyttes til støtte for de ulike posisjonene.

AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

Det er sjelden noen står og ber om å få mer å innlemme i en emneplan eller et fag, og jeg vil heller ikke argumentere for at RE-searchers må legges til i grunnskole eller lærerutdanning. Ikke så lenge lærerstudenter og elever kan bli oppmerksomme på sammenhengene mellom kunnskap og måtene kunnskapen er vunnet på, via andre veier.

Nå er grunnskolelærerutdanningen nylig endret; studieåret 2017/18 går de første som vil bli avkrevd en master for å kvalifisere seg som lærere sitt første år i lærerutdanningen. Blant de nasjonale retningslinjene for studenter som skal ta en master i KRLE, finner vi følgende beskrivelser av kunnskap kandidaten skal ha ved fullført utdanning:

- har inngående kunnskap om KRLE-relevant forskning og teori og vitenskapelige tenkemåter, forskningsmetoder og etikk
- har inngående kunnskap om ulike forskningsparadigmer og sammenhenger mellom ontologisk og epistemologisk ståsted og valg av forskningsmetoder
- har inngående kunnskap om særtrekk ved ulike forskningsdesign og forskningsmetoder
- har inngående kunnskap om ulike metoder for innsamling og analyse av datamateriale

Nå mener jeg jo ikke at RE-searchers alene er svaret på hvordan studentene skal nå disse målene, men jeg oppfatter det som et «didaktisert» forslag til hvordan også elever i grunnskolen – tilpasset og på en meningsfull måte – kan venne seg til å tenke på og over kunnskap – ikke bare som noe læreren sjekker om de har tilegnet seg, men som et mangslungent fenomen, som de kan være med på å skape, ta del i og bruke, i henhold til bestemte mønstre: noe kunnskap kan vinnes ved systematisk innsamling og sammenligning av svar fra forskjellige mennesker på samme spørsmål; en annen form for kunnskap vinner du, dersom du går svarene etter i sømmene og undersøker hva som legges i de ulike begrepene av de som svarer, hvordan de begrunner sine synspunkt og antagelser. Selv om RE-searchers hverken er det eneste svaret eller alene kan utgjøre svaret på hvordan lærerstudenter skal tilegne seg kunnskap om sammenhengene mellom metodiske tilnærminger og ulike forskningsresultater, så ser det for meg ut til å være et tilbud om å arbeide med disse spørsmålene på måter som også er relevante for undervisning i grunnskolen.

LITTERATUR

Freathy, Rob, Jonathan Doney, Giles Freathy, Karen Walshe & Geoff (2015) <http://www.reonline.org.uk/re-searchers/>

- Freathy, Rob, Jonathan Doney, Giles Freathy, Karen Walshe & Geoff Teece (2017) «Pedagogical Bricoleurs and bricolage researchers. The case of religious education» i *British Journal of Educational Research*, pp. 1–19
- Jørgensen, Camilla Stabel. 2015. «Siden det er du som spør, er vel Jesus svaret! Om skriveoppgaver med relevans for RLE-faget i Normprosjektet» i Hildegunn Otnes (red): *Å invitere elever til skriving. Ulike perspektiver på skriveoppgaver*. Fagbokforlaget (ca. 20 sider)
- Zetterqvist, Kirsten Grønlien & Geir Skeie. 2014. «Religion i skolen. Her, der og hvor-som-helst?» i *Norsk pedagogisk tidsskrift*, Vol.98(5), pp.304–315